

POMEN SAMOPODOBE IN IZRAŽANJA ČUSTEV OTROK S ČUSTVENIMI IN VEDENJSKIMI MOTNJAMI / Andreja Kovačič Kolbl / OŠ Franceta Prešerna, Maribor

KDO SO UČENCI Z VEDENJSKO ČUSTVENIMI MOTNJAMI?

Vsi otroci so kdaj pa kdaj nagajivi, kljubovalni, uporniški in impulzivni. Tako vedenje je čisto normalno za odrasčajoče bitje. Učenci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami pa so tisti posamezniki, ki imajo na teh področjih več težav. Ti učenci se vedejo neprimerno v daljšem časovnem obdobju, tako vedenje se vztrajno ponavlja in zaradi tega imajo velike težave s socialno integracijo. Pogosto imajo slabe socialne odnose s svojimi vrstniki, so v stalnih konfliktih s straši in učitelji, kršijo norme in imajo težave v čustvovanju. Učenci s čustvenimi motnjami pogosto ostajajo spregledani in se zaradi tega soočajo s še večjimi težavami.

TIPIČNI VEDENJSKI ZNAKI OTROK S ČUSTVENIMI IN VEDENJSKIMI MOTNJAMI

Vedenjski znaki so lahko zelo različni, se med seboj prepletajo in spreminjajo glede na okoliščine in udeležence v situacijah. Vedenjski znaki, ki se pojavljajo pri učencih pogosto in se med seboj prepletajo, so:

- za slaba dejanja ali svoje težave krivi druge,
- ne upošteva starejših ali drugih odraslih avtoritet,
- začenja spore in pretepe,
- ima nizko frustracijsko toleranco,
- vede se agresivno ali avtoagresivno,
- je odkrito kljubovalen in ne upošteva pravil in predpisov,
- ne prevzema odgovornosti za svoja dejanja,
- pomanjkanje empatije in skrbi do drugih in
- so nasilni do ljudi in so nagnjeni k uničevanju tuje lastnine.

Nekateri učenci pa imajo tudi povsem drugačne vedenjske odzive od zgoraj naštetih, ki so povsem specifični za vsakega učenca.

KAKO NAJ UČITELJ POSTOPA?

Poglavitna naloga učitelja je, da težave pri učencu zazna, se nanje odzove in

obvesti svetovalno službo. Pomembno je, da otroku ponudimo pomoč in obravnavo še preden težave prerastejo v motnje. Strategije dobre poučevalne prakse, ki koristijo takim učencem, so:

- učitelj ob primerni priložnosti daje učencu občutek odgovornosti (zadolžitev učenca z različnimi nalogami – zalivanje rastlin, skrb za male živali ...),
- vključitev učenca v skupinsko delo z učenci, ki bi lahko služili kot pozitiven vzgled,
- pogosti pogovori o primernem vedenju,
- pouk naj bo strukturiran in predvidljiv,
- učencu hitro nuditi povratne informacije o njegovem delu,
- pomoč pri gradnji samopodobe in samozavesti ob vsaki priložnosti,
- postavitve konkretnih mej in vključitev v pogovor, ko postavljamo pravila,
- izpostavljanje močnih učenčevih področij ...

KAKO POTEKA DELO S TEMI UČENCI NA INDIVIDUALNIH URAH DODATNE STROKOVNE POMOČI

Od nekdanj me je zanimalo delo z otroki, ki so drugačni, ki potrebujejo dodatno vzpodbudo, poslušalca ob težavah, ki niso samozavestni, živijo v slabih socialnih razmerah ... Kot učiteljica učencev s prej omenjenimi motnjami se na individualnih urah srečujem z različnimi situacijami, ki zahtevajo tudi različno obravnavo. Vsebine, o katerih se pogovarjamo in obravnavamo, so: kako si zastaviti in uresničiti cilje, samopodoba, spoštovanje, odgovornost, zaupanje vase, sprejemanje samega sebe, samonadzor, strah, jeza, iskrenost ...

Samopodoba otroka

Samopodoba mladega človeka je zelo pomembna na poti odrasčanja. Življenje otroka, mladostnika kot tudi odraslega je v veliki meri odvisna od tega, kako se počutimo v svoji koži, kaj

mislimo o sebi, koliko verjamemo vase, kakšen je naš odnos do drugih ...

V uvodnih urah, ki jih učenci z odločbo o usmeritvi otroka s posebnimi potrebami začnejo obiskovati, želim izvedeti, kakšna je njihova samopodoba.

Vprašalnik, ki ga učenec reši, zajamem področja, kot so:

- čustvena varnost (kako učenec verjame vase, lahko govori o sebi, o svojih težavah, o svojih čustvih),
- je ponosen nase, ko naredi kaj dobro, se zaveda, da vsega ne more in ne rabi opraviti popolno, je optimistične narave,
- identiteta, kdo sem (kako se učenec počuti v svoji koži, ali mu je všeč njegova osebnost, ali je srečen, ali se zaveda svojih kvalitativ in ve, kje je najmočnejši,
- pripadnost – odtujenost (ali ima občutek, da ima prijatelje, na katere se lahko obrne, ali se rad družijo z ljudmi, sprejema drugačna mnenja ...),
- fizična varnost (ali se počuti varnega v svojem domu, okolici, šoli in se nikogar ne boji),
- kompetentnost – vem, da zmorem (ali si zna razporediti čas, postaviti cilje, se pravilno odločati, ali zna poslušati druge ljudi in nato povedati svoje mnenje) in
- smisel, poslanstvo (ali učenec vidi smisel svojega življenja, ima cilje in ali se veseli prihodnosti).

Rezultati so tudi pokazatelj, v kateri smeri delati z otrokom, kako bi kdo lahko izrazil nekatere svoje individualne značilnosti, kako učenec razmišlja o svojih lastnostih, katere svoje lastnosti ima za pozitivne in negativne, kako spoznava svojo samopodobo ...).

Učenci, s katerimi delam, imajo pogosto nizko samopodobo, ne vidijo svojih močnih področij, ne verjamejo vase, nimajo občutka varnosti, čutijo krivdo na različnih področjih, nekateri ne

Razstava izdelkov Sneženi mož iz odpadnega materiala

vidijo tudi smisla v življenju, so apatični in brez ciljev.

Z nekaterimi učenci vsako leto ponovno opravi enak vprašalnik in dobim vpogled in oceno spremembe učenčeve samopodobe. Rezultati se pogosto spreminjajo počasi in tudi niso trajni, zelo so odvisni od sprememb v domačem okolju in veliko drugih dejavnikov.

TEHNIČNA USTVARJALNOST PRI URAH DODATNE STROKOVNE POMOČI

Delo me je vodilo k razmišljanju, kako tehnično ustvarjalnost vključiti v delo pri urah dodatne strokovne pomoči, ki jih takšni otroci obiskujejo.

Aktivno učenje in spodbujanje učencev k odkrivanju lastnega znanja je ključnega pomena. Projektno učno delo je sistem, ki ga učitelji zaradi njegovih pozitivnih značilnosti vse pogosteje uporabljamo pri svojem

delu. Združuje elemente direktnega učiteljevega vodenja učnega procesa in elemente samostojnega dela učencev. Učenci, ki so glavni akterji projekta, si takšnega dela zelo želijo, saj se lahko v njem samostojno izražajo, ustvarjajo, razvijajo in si oblikujejo pozitivno samopodobo. V vseh etapah (ideja, skiciranje, načrtovanje izvedbe, izvedba in sklepna faza) upoštevam interese, potrebe in sposobnosti posameznega učenca.

Učenci potrebujejo veliko dejavnikov, ki gradijo njihovo samopodobo ob vsaki priložnosti. Za doseg zelenega uspeha je učencem potrebno zaupati in jim omogočiti soodgovorno ravnanje pri izvajanju naloge. Pomembno je, da jim damo občutek odgovornosti. Pri tem delu so lahko deležni pohvale za trud, ki so ga vložili v svoje delo, kar vsem učencem veliko pomeni.

Cilji dela na tehničnem področju:

- razvijati kreativnost in širiti domišljijo pri delu,
- razvijati tehnično ustvarjalnost,
- znati uporabljati različne pripomočke in materiale,
- spoznati nujnost medsebojnega sodelovanja kot pogoj za uspešno opravljanje dela,
- razvijati motorične sposobnosti,
- utrditi učenčovo samozavest in zaupanje v svoje sposobnosti,
- spoznavati, kako ljudje vplivajo na naravo,
- razvijati odgovoren odnos do okolja in
- s pomočjo igre vlog se učiti veščin primerne vedenja.

NEKAJ IZDELKOV, KI SMO JIH PRI URAH IZDELOVALI

Šivanje uporabnih izdelkov iz filca
Dvig samopodobe in zaupanja vase ter svoje sposobnosti so zelo pomembno področje učenčevega razvoja. Učenci so bili motivirani in izvirni že pri

Razstava izdelkov, Čudežni kozarec

iskanju idej za izdelke in z medsebojnim sodelovanjem smo začeli pripravljati načrt. Prevladovala je želja po izdelavi uporabnih izdelkov. S tem, da bo izdelek lahko uporaben ali za igro, za okras ali v vsakodnevem življenju, je izbrana tema dobila za učence pomen in smisel.

Osnovni pogoj za motivacijo učencev pa je upoštevanje njihovih interesov in želja v smiselnih okvirjih. Ker je delo potekalo na individualnih urah ali v dvojicah, je bilo lažje prisluhni in upoštevati interese, želje in ideje učencev. Izbrali so veliko različnih izdelkov, ki imajo različne možnosti uporabe. Ure dodatne strokovne pomoči obiskujejo predvsem fantje, ki imajo malo izkušenj s šivanjem in ročnimi deli. Veliko jim pomeni, da začutijo zaupanje učitelja. Pogledali smo nekaj že narejenih izdelkov in skupaj so iskali ideje in možnosti za izvedbo. Najprej so obrisali modele za

filc, jih izrezali, zašili okraske, naredili vse dodatke in pričeli s šivanjem. Ko so zašili približno polovico izdelka, so začeli dodajati polnilo in zašili izdelek do konca. Učenci so bili zelo kreativni, med seboj so sodelovali in si pomagali. Ves čas sem učence vzpodbujala, usmerjala in nastalo je veliko zanimivih izdelkov, ki smo jih skupaj ovrednotili in razstavili.

Pogosto poudarjamo pomen ponovne uporabe izdelkov, ki jih več ne potrebujemo. V želji sledenja temu cilju smo izdelali sneženega moža iz glinenega lončka. Pri tem smo uporabili že uporabljene rokavice, nogavice in blago. Učenci so bili ustvarjalni in so po svojih sposobnostih in željah izdelek oblikovali do konca. Vodilo skozi celoten potek dela pa je bilo tudi ozaveščanje o načinih ravnanja z odpadki, o ponovni uporabi izdelkov in pomenu odgovornega odnosa do narave.

S končanimi izdelki smo izvedli tudi igro vlog, kjer so bile situacije osnovane na npr. neprimernem vedenju.

Najprej so pobarvali glinene lončke z belo tempera barvo. To se je moralo posušiti, zato so lahko začeli pripravljati ostali material za izvedbo. Poiskali so primerne rokavice, jim odrezali prste in pripravili nogavice za različne naglavne okrasitve. Na razpolago so imeli veliko različnega blaga, iz katerega so si pripravili oči, usta in obrobo za spodnji del lončka. Učenci so bili zelo kreativni, med seboj so sodelovali in si izmenjevali mnenja.

Med potekom projekta sem učence vse čas usmerjala, spodbujala in jim po potrebi tudi pomagala. Nastali so zelo zanimivi izdelki, ki smo jih skupaj ovrednotili, nato pa pripravili razstavo.

Učenci so aktivno sodelovali v vseh fazah, pri ustvarjanju pa jih je dodatno

Razstava izdelkov

motiviralo spoznanje, da bodo iz že uporabljenih materialov, ki jih več ne potrebujejo, izdelali nekaj novega in s tem pripomogli k varovanju okolja. Vsak učenec je izvirno okrasil svojega snežaka. Pomembno je bilo tudi medsebojno sodelovanje otrok, saj so si izmenjavali material, ki so ga prinesli, in ga dali tudi tistim učencem, ki ga od doma niso mogli prinesiti.

Učenci so na koncu uporabili svoje izdelke kot pripomoček pri igri vlog, ki je za njih zelo primerna, saj tako lažje vzpostavijo stik, se odprejo v pogovoru in izražajo svoja mnenja in poglede.

Misel se zdi tako drobna, neopazna, nepomembna, nenevarna ... Pa je res tako?

Širša tema je bila Moč misli in besede. Da bi lahko kdaj pobegnili v svet domišljije, ki si ga ustvarjajo sami, sem se odločila, da bomo izdelali čudežni kozarec. Iz plastelina so izdelali zelene predmete, ob katerih so imeli pozitivne misli, spomine ...

Skozi ves čas izdelovanja so lahko izražali svoja čustva, želje, ustvarjalne ideje in sposobnosti. Čudežni kozarec je lahko darilo za najrazličnejše priložnosti. Učenci so izbirali različne motive in podobe. Z opazovanjem in medsebojnim sodelovanjem so učenci dobili potrditev in motivacijo za nadaljnje delo.

Pokrove kozarcev smo pobarvali in posušili ter na notranjo stran pritrčili predmet iz plastelina. V kozarec smo natočili vodo in dodali barvne bleščice. Na kozarec smo namestili pokrov in obrnili izdelek.

Izjave otrok ob izdelovanju

Prijatelju povem, ko me kaj skrbi ...
Nik, 2. razred

Izbral sem žogo, saj me nogomet sprošča in takrat ne mislim na nič drugega.
Blaž, 9. razred

Ko imam težave in imam vsega dovolj, grem v naravo, k drevesom, jih tudi fotografiram ...
Val, 8. razred

Kača je borka, preživi veliko. Pomeni mi moč, boj, vztrajnost ...
Anej, 5. razred

ZAKLJUČEK

Rada delam z otroki. Zelo rada. Poslušam jih, poskušam jih razumeti, jim pokazati vsaj delček poti, ki bi jih vodila v samostojno, srečno in uspešno življenje. Še naprej ostaja moje vodilo misel, da če hočemo videti, moramo gledati s srcem, saj je bistvo očem nevidno.

Literatura

- Bezjak Jožica (2006) *Drugačna pot do znanja, projektno učno delo BJ - od idej do izdelkov*. Ljubljana: Somaru.
- Belak Pungartnik Suzana (2011) *Ustvari živalske podobe*. Škofljica: Društvo ustvarjalnih Cita.
- Kesič Dimic Katarina (2010) *Vsi učenci so lahko uspešni*. Ljubljana: Založba Rokus Klett d.o.o.
- Vtič Tršinar Darja (2004) *Iskalci biserov*. Maribor: Društvo Za boljši svet.